

JOURNALISTIN OHJEET UUDISTUVAT - MIKÄ MUUTTUU, MIKÄ EI?

Sananvapaus on demokraattisen yhteiskunnan perusta. Hyvä journalistinen tapa perustuu jokaisen oikeuteen vastaanottaa tietoja ja mielipiteitä.”

Näin alkaa [Journalistin ohjeiden](#) johdanto. Median itsesäätelyelimen Julkisen sanan neuvoston (JSN) perusidea ei siis ole ohjeillaan rajoittaa journalismia, vaan vahvistaa sananvapautta. Tätä tukee myös uusi [soveltamisopas](#).

Journalistiikan emeritusprofessori **Heikki Luostarinen** on kuvannut, miten journalismi on syntynyt modernin yhteiskunnan kasvinkumppanina. Tieteellisen tutkimuksen ja teknologisen kehityksen voittokulussa journalismi sitoutui valistuksen ideaan ja ihanteeksi alkoi vähin erin muokkautua tosiasiapohjainen uutissisältö. Utisen tuli olla todellisuuden mahdollisimman tarkka jäljennös.

Vuoden 1968 Lehtimiehen ohjeissa todetaan: ”Lehtimiehen tulee työssään pyrkiä totuuteen sekä virheettömään ja monipuoliseen tiedonvälitykseen”. Kun ohjeita vuonna 1983 uudistettiin, totuuden vaatimus korvattiin totuudenmukaisuuteen pyrkimisellä. ”Mitään olennaista asiaan kuuluvaa ei saa jättää kertomatta”, lisättiin vielä.

Nykyisin ei ajatella, että jokaisessa jutussa pitäisi kertoa ”kaikki olennainen”. Tätä keskustelua kuitenkin kävimme ahkerasti vuoden verran työskennelleessä Journalistin ohjeiden uudistusta valmistelleessa työryhmässä.

JSN joutuu viime kädessä [ottamaan kantaa](#), mikä on journalismissa olennaista. Ohjeiden mukaan olennaiset asiavirheet on korjattava, vastineista on pyrittävä julkaisemaan

ULLA JÄRVI

on Suomen tiedetoimittajain liiton pääsihteeri, journalistin ohjeiden päivitystä valmistelleen työryhmän jäsen sekä Tieteessä tapahtuu -lehden toimitusneuvoston jäsen.

ainakin olennainen sisältö, ja raportointia on täydennettävä, kun uutta olennaista tietoa on saatavilla.

Olennaisuuden määritelmällä on lupa [muuttua](#) ajassa. Samaan aikaan Journalistin ohjeiden pitää kestää aikaa, sillä isoja uudistuksia on tehty vain noin parinkymmenen vuoden välein. Esimerkiksi teknologioiden tai sosiaalisen median alustojen nimiä ei mainita, eikä vaikkapa tekoälystä todeta mitään.

Valmistelutyöryhmässä kuitenkin katsottiin tärkeäksi ottaa huomioon kansalaisyhteiskunnassa koettuja [arvojen muutoksia](#). Niitä saatiin mukaan myös lopullisiin uusiin ohjeisiin. Esimerkiksi ihmisarvon kunnioittamista säätelevä kohta on saanut uutta sisältöä, kun muun muassa etninen alkuperä, seksuaalinen suuntautuminen ja vakaumus ovat saaneet rinnalleen terveydentilan ja perhesuhteet, joita voi tuoda jutuisa esiin, mutta ei ”leimaavasti tai halventavasti”.

Kuitenkin yksi kohta on ylitse muiden, eikä sen muuttaminen näytä olevan mahdollista – ainakaan vielä. Työryhmämme esitti, että ohjeeseen: ”otsikoille on löydyttävä jutun sisällöstä kate”, lisätään jatko: ”eivätkä ne saa olla harhaanjohtavia”.

Harhaanjohtava-sanasta ei kuitenkaan alalla pidetty. Esimerkiksi Päätoimittajayhdistys katsoi [lausunnossaan](#), että yleisön houkuttelemiseksi ”mediassa pitää voida tehdä luovia ja jopa nokkelia ja monimerkityksellisiä otsikoita”.

”Parhaimmillaan klikkiotsikointi on taidetta”, kirjoitettiin Aikakausmedian [blogissa](#). Mutta entäpä tiede – mitä muotoilu tarkoittaa sitä käsittelevien juttujen otsikoinnille?

Nykyiselläkin muotoilulla toki pärjätään. Julkisen sanan neuvosto antoi tämän vuoden helmikuussa langettavan rat-

---

Journalistin ohjeiden pitää kestää aikaa.

---

kaisun Iltalehden verkkoversiossa 5.8.2023 olleesta otsikosta: *THL:n johtaja: Näin herkästi lintuinfluenssa tarttuu ihmisiin. [Äänestyspäätöksessä](#) (12–2) todetaan, ettei otsikolle löydy katetta. Lukija joutui lukemaan juttua pitkään, ennen kuin kerrottiin, että THL:n johtajan mukaan lintuinfluenssa ei toistaiseksi tartu herkästi ihmisiin.*

Iltalehden päätoimittaja puolusti lehtensä otsikointia toteamalla, ettei lehti voi ottaa vastuuta siitä, minkälaisia mielikuvia lintuinfluenssa ihmisissä tuottaa. Ja että yhteiskunnan, yleisön ja journalismin kannalta on sitä parempi, mitä enemmän lukijoita tällainen otsikko houkuttelee lukemaan.

JSN:n päätöksen mukaan otsikko oli kuitenkin omiaan johtamaan lukijaa päinvastaiseen tulkintaan kuin mitä jutusta kävi ilmi. Neuvosto totesi myös, että ”ihmisten terveyttä koskevista uhkista uutisoitaessa tiedotusvälineillä on tärkeä tehtävä tarkan ja ajantasaisen tiedon julkaisijoina”.